

Luty 2025 roku
Niniejsze zestawienie nie jest wiążące dla Trybunału
i nie ma charakteru wyczerpującego

Strajki głodowe w więzieniach

Śmierć więźnia w trakcie lub po strajku głodowym

Horoz przeciwko Turcji

31 marca 2009 roku

Syn skarżącej zmarł w 2001 roku w jednostce penitencjarnej po strajku głodowym, który podjął w proteście przeciwko wprowadzeniu więzień „typu F”, zaprojektowanych w taki sposób, by zapewnić warunki mieszkalne dla dwóch lub trzech osób zamiast cel wieloosobowych. Przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka skarżąca zarzuciła w szczególności, że odmowa przez organy sądowe zwolnienia jej syna, wbrew opinii Instytutu Medycyny Sądowej, doprowadziła do jego śmierci.

Trybunał stwierdził, że **nie doszło do naruszenia Artykułu 2 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka** (prawo do życia) w związku ze śmiercią syna skarżącej, ponieważ niemożliwe było ustalenie związku przyczynowego pomiędzy odmową jego zwolnienia a jego śmiercią. Trybunał zauważył, że śmierć w jego przypadku wyraźnie była rezultatem strajku głodowego. Skarżąca nie podniosła zarzutów dotyczących warunków osadzenia jej syna, ani braku odpowiedniego leczenia. Chociaż zwolnienie osadzonego byłoby pożądane w świetle opinii wydanej przez Instytut Medycyny Sądowej, nie istniały dowody pozwalające Trybunałowi na skrytykowanie oceny władz sądowych w zakresie informacji w niej zawartych. Trybunał nie znalazł ponadto żadnych podstaw pozwalających mu zakwestionować wnioski, że nie istniały wystarczające podstawy do oskarżenia w śledztwie prowadzonym przez Ministra Sprawiedliwości. Trybunał uznał zatem, że władze w sposób zadowalający wypełniły spoczywający na nich obowiązek ochrony integralności cielesnej syna skarżącego, szczególnie poprzez zarządzenie odpowiedniego leczenia medycznego oraz że nie powinny być krytykowane za to, że zaakceptowały jego wyraźną odmowę zgody na interwencję, nawet gdy stan zdrowia zagrażał jego życiu.

Ceesay przeciwko Austrii

16 listopada 2017 roku

Zob. poniżej, w sekcji “Opieka medyczna podczas strajku głodowego”.

Przymusowe karmienie więźniów prowadzących strajk głodowy

Nevmerzhijsky przeciwko Ukrainie

5 kwietnia 2005 roku

Skarżący kilkakrotnie w trakcie osadzenia, na skutek podjęcia strajku głodowego, został poddany przymusowemu karmieniu, które – jak zarzucił – spowodowało u niego znaczne cierpienie psychiczne i fizyczne, w szczególności mając na względzie sposób, w jaki było przeprowadzane: często był przykuwany kajdankami do krzesła lub kaloryfera i zmuszany do połknięcia gumowej rurki połączonej z wiaderkiem ze specjalną mieszanką odżywczą.

Skarżący utrzymywał ponadto, że w trakcie osadzenia był pozbawiony odpowiedniej opieki medycznej w związku z różnymi chorobami, na które cierpiał oraz że warunki osadzenia (zwłaszcza umieszczenie go w celi izolacyjnej na okres 10 dni w trakcie strajku głodowego) również były sprzeczne z Artykułem 3 Konwencji (zakaz tortur i niehumanitarnego lub poniżającego traktowania).

Trybunał zauważył na wstępie, że „środki, które są konieczne ze względów terapeutycznych z punktu widzenia utrwalonych reguł medycyny nie mogą być co do zasady uznawane za niehumanitarne i poniżające. To samo można powiedzieć o przymusowym żywieniu, które ma na celu ratowanie życia danego więźnia, który świadomie odmawia przyjmowania posiłków. Niemniej jednak Trybunał musi upewnić się, że konieczność medyczna została wykazana w sposób przekonujący. Co więcej, Trybunał musi być przekonany, że wypełniono gwarancje proceduralne co do decyzji o przymusowym żywieniu. Ponadto sposób, w jaki skarżący został poddany przymusowemu karmieniu w trakcie strajku głodowego nie powinien przekroczyć progu minimalnego poziomu dotkliwości przewidzianego w orzecznictwie Trybunału dotyczącym Artykułu 3 [Europejskiej] Konwencji [o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności]. ...” (§§ 94-95 wyroku).

W niniejszej sprawie Trybunał stwierdził, że **doszło do naruszenia Artykułu 3** Konwencji (zakaz tortur) w zakresie przymusowego karmienia skarżącego. Rząd Ukrainy nie wykazał, że istniała medyczna konieczność przymusowego żywienia skarżącego. Można zatem przyjąć, że przymusowe karmienie zostało zastosowane arbitralnie. Gwarancje proceduralne nie były przestrzegane pomimo świadomej odmowy przyjmowania przez skarżącego posiłków. Ponadto, władze nie działały w interesie skarżącego, poddając go przymusowemu karmieniu. Chociaż działania władz co do sposobu przymusowego karmienia były zgodne z określonymi w odpowiednim zarządzeniu, zastosowane ograniczenia – kajdanki, rozszerzacz do ust, specjalna rurka wprowadzana do przełyku – z użyciem siły i mimo oporu skarżącego, stanowiły traktowanie o tak dotkliwym charakterze, że nadały mu cechę tortur. Trybunał stwierdził także, że **doszło do naruszenia Artykułu 3** Konwencji (zakaz poniżającego traktowania) w zakresie warunków osadzenia skarżącego oraz braku właściwej opieki medycznej.

Pandjikidzé i Inni przeciwko Gruzji

20 czerwca 2006 roku (decyzja w przedmiocie dopuszczalności)

Powołując się na Artykuł 3 Konwencji (zakaz niehumanitarnego i poniżającego traktowania) pierwszy skarżący zarzucił w szczególności brak reakcji ze strony właściwych władz na jego 115-dniowy strajk głodowy, pomiędzy lutym i majem 2001 roku, podjęty w okresie jego tymczasowego aresztowania.

Odnosząc się do strajku głodowego, podjętego przez skarżącego w celu wyrażenia zademonstrowania sprzeciwu przeciwko toczącemu się wobec niego postępowaniu karnemu, Trybunał zauważył, że nie został on nigdy poddany przymusowemu żywieniu oraz że nie podniósł przed Trybunałem, że władze powinny były podjąć takie działanie. Chociaż jego stan zdrowia musiał ulec pogorszeniu, z akt sprawy nie wynikało, że jego życie narażone zostało na oczywiste niebezpieczeństwo na skutek postawy władz ani że przymusowe karmienie było uzasadnione „koniecznością medyczną” ani też, że skarżący został pozbawiony właściwej opieki medycznej dostosowanej do jego stanu zdrowia, a także że był niezdolny do przebywania w jednostce penitencjarnej ze względów medycznych. Trybunał uznał zatem, że skarga jest **niedopuszczalna** jako oczywiście bezzasadna w myśl Artykułu 35 Konwencji (kryteria dopuszczalności).

Özgül przeciwko Turcji

6 marca 2007 roku (decyzja w przedmiocie dopuszczalności)

Skarżący podjął strajk głodowy w czerwcu 2001 roku podczas osadzenia w więzieniu. Kilka miesięcy później został przyjęty na oddział szpitalny przeznaczony dla więźniów, ale odmówił leczenia. Instytut Medycyny Sądowej przeprowadził badania i zdiagnozował u skarżącego syndrom Wernickiego-Korsakowa¹, zalecając zawieszenie wobec niego wykonywania kary na okres sześciu miesięcy. Następnie jego wniosek o zwolnienie nie został uwzględniony, a w lutym 2002 roku skarżącego skazano na karę dożywotniego

¹ Encefalopatia polegająca na utracie określonych funkcji mózgu na skutek braku witaminy B1 (tiamina).

pozbawienia wolności. Miesiąc później, gdy stan jego zdrowia uległ pogorszeniu, lekarze podjęli decyzję o przymusowym leczeniu. Skarżący zarzucił w szczególności, że interwencja medyczna władz miała miejsce wbrew jego woli w dniu 15 marca 2002 roku. W odniesieniu do zarzucanej przez skarżącego interwencji medycznej Trybunał zauważył, że Artykuł 3 Konwencji (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) nakłada na państwo obowiązek ochrony dobrostanu fizycznego osób pozbawionych wolności, na przykład poprzez zapewnienie im niezbędnej opieki medycznej. Osoby te objęte są ochroną na podstawie Artykułu 3, którego wymogi nie dopuszczają wyłączeń. W niniejszej sprawie Trybunał zauważył, że skarżący objęty był stałym nadzorem medycznym w szpitalu od końca grudnia 2001 roku. Do dnia 15 marca 2002 roku lekarze nie zastosowali przymusowego leczenia, ale tego dnia zaobserwowali pogorszenie jego stanu zdrowia i uznali za konieczną interwencję medyczną i przymusowe żywienie. Zatem tak długo, jak stan zdrowia skarżącego był zadowalający, lekarze respektowali jego wolę i interweniowali dopiero, gdy zaistniała konieczność medyczna. Podjęli zatem działania w interesie skarżącego w celu zapobieżenia nieodwracalnym szkodom. Co więcej, nie wykazano, by celem interwencji medycznej było poniżenie lub ukaranie skarżącego. Z akt sprawy wynika, że użycie środków przymusu nie stanowiło nigdy kwestii spornej. Trybunał uznał zatem skargę za **niedopuszczalną** jako oczywiście bezzasadną w myśl Artykułu 35 Konwencji (kryteria dopuszczalności).

Ciorap przeciwko Mołdawii

19 czerwca 2007 roku

W przedmiotowej sprawie skarżący sformułował w szczególności zarzut odnoszący się do warunków osadzenia, przymusowego karmienia w następstwie podjęcia decyzji o podjęciu strajku głodowego oraz odmowy rozpoznania przez władze krajowe jego skargi dotyczącej przymusowego karmienia ze względu na nieuiszczenie opłaty sądowej.

Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 3** Konwencji (zakaz tortur) w odniesieniu do przymusowego karmienia skarżącego. Brak było w szczególności jakichkolwiek dowodów natury medycznej, że życie i zdrowie skarżącego było poważnie zagrożone, a istniały wystarczające przesłanki sugerujące, że przymusowe karmienie skarżącego miało rzeczywiście na celu zniechęcenie go do kontynuowania protestu. Co więcej, podstawowe gwarancje proceduralne określone w przepisach krajowych, takie jak wyjaśnienie przyczyn rozpoczęcia i zakończenia przymusowego karmienia oraz zwrócenia uwagi na skład i ilość podawanego pokarmu, nie były przestrzegane. Wreszcie, Trybunał był zaskoczony sposobem przymusowego karmienia, w tym niepodważalnym, obowiązkowym zakuciem skarżącego w kajdanki bez względu na jakikolwiek opór oraz silnym bólem spowodowanym przez metalowe narzędzia, które zmusiły go do otwarcia ust i wyciągnięcia języka. Mniej inwazyjne alternatywy, takie jak kroplówka dożylna, nie były brane nawet pod uwagę, pomimo że skarżący wyraził taką wolę. Trybunał uznał zatem, że sposób, w jaki skarżący był wielokrotnie przymusowo karmiony, naraził go niepotrzebnie na poważny ból fizyczny i poniżenie, a zatem może zostać uznany jedynie za tortury.

W przedmiotowej sprawie Trybunał stwierdził także, że **doszło do naruszenia Artykułu 6** Konwencji (prawo do rzetelnego procesu) poprzez pozbawienie skarżącego prawa do sądu na skutek odmowy rozpoznania przez Sąd Najwyższy jego skargi dotyczącej przymusowego karmienia z uwagi na nieuiszczenie przez skarżącego opłaty sądowej. Trybunał uznał, z uwagi na poważny charakter zarzutu, że skarżący winien zostać zwolniony z opłaty, niezależnie od posiadanej przez niego zdolności do jej uiszczenia.

Rappaz przeciwko Szwajcarii

26 marca 2013 roku (decyzja w przedmiocie dopuszczalności)

Skarżący, który został pozbawiony wolności za różne przestępstwa, rozpoczął strajk głodowy, próbując w ten sposób zapewnić sobie zwolnienie z odbywania kary. Skarżący zarzucił, że wydając postanowienie o odmowie udzielenia mu zwolnienia, pomimo jego decyzji o kontynuowaniu protestu głodowego, władze krajowe naraziły jego życie na niebezpieczeństwo. Skarżący podniósł także, że odmowa jego zwolnienia stanowiła niehumanitarny i poniżający traktowanie.

Trybunał uznał skargę za **niedopuszczalną** jako oczywiście bezzasadną stwierdzając, że władze Szwajcarii dopełniły obowiązku ochrony życia skarżącego i zapewnienia mu warunków osadzenia dostosowanych do jego stanu zdrowia. Odnosząc się w szczególności

do decyzji o przymusowym karmieniu skarżącego, Trybunał zauważył, że nie zostało wykazane, by przedmiotowa decyzja została wykonana. Trybunał stwierdził, że przedmiotowa decyzja odzwierciedlała konieczność medyczną i towarzyszyły jej wystarczające gwarancje proceduralne. Nie było także żadnego powodu by sądzić, że

gdyby decyzja została wdrożona w życie, sposób, w jaki zostałaby zastosowana w praktyce, byłby sprzeczny z Artykułem 3 Konwencji (zakaz niehumanitarnego i poniżającego traktowania).

Yakovlyev przeciwko Ukrainie

8 grudnia 2022 roku

Sprawa ta dotyczyła w szczególności przymusowego karmienia skarżącego podczas pobytu w więzieniu za rozbój po rozpoczęciu strajku głodowego w proteście przeciwko warunkom jego przetrzymywania. Skarżący zarzucił między innymi, że on i inni więźniowie byli karmieni siłą wyłącznie w celu stłumienia ich protestów. Stwierdził, że nie było to konieczne z medycznego punktu widzenia, że rażąco naruszyło jego autonomię osobistą oraz że zostało przeprowadzone z nieuzasadnionym użyciem siły i przymusu, powodując ból fizyczny i cierpienie psychiczne.

Trybunał orzekł, że **doszło do naruszenia Artykułu 3** (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) Konwencji w odniesieniu do skarżącego, stwierdzając, że władze ukraińskie nie zarządziły właściwie sytuacją w związku z jego strajkiem głodowym i poddały go nadmiernemu fizycznemu skrępowaniu i bólowi. W szczególności, biorąc pod uwagę stosunkowo krótki czas, jaki upłynął od rozpoczęcia przez skarżącego strajku głodowego, brak jakichkolwiek wyjaśnień w raporcie medycznym dotyczących bezpośredniego zagrożenia jego życia, brak potrzeby hospitalizacji oraz fakt, że był on wystarczająco zdrowy, aby uczestniczyć w rozprawie przed sądem krajowym, Trybunał nie był przekonany, że karmienie go siłą było konieczne z medycznego punktu widzenia. Sędzia nakazał karmienie przymusowe bez uwzględnienia jego obaw i bez zbadania, czy istnieje alternatywny sposób postępowania. Karmienie przymusowe zostało przeprowadzone przy braku jakichkolwiek przepisów prawnych dotyczących procedur, których należy przestrzegać. W związku z tym Trybunał nie był przekonany, że sądy krajowe spełniły swoją rolę skutecznego zabezpieczenia proceduralnego przed nadużyciami. Wreszcie, Trybunał zauważył, że zbadanie rzeczywistych przyczyn protestu głodowego oraz znacząca odpowiedź na ich skargi i żądania byłyby właściwym sposobem zbadania i zarządzania sytuacją przez państwo. Ponieważ jedyną odpowiedzią na strajk głodowy więźniów było karmienie ich siłą, Trybunał nie mógł wykluczyć, że celem karmienia siłą było stłumienie protestów w więzieniu.

Zastosowanie przez Trybunał środków tymczasowych² w celu zakończenia strajku głodowego

---

Ilaşcu i Inni przeciwko Mołdawii i Rosji³

8 lipca 2004 roku (Wielka Izba)

W 1993 roku skarżący zostali skazani za różne przestępstwa przez sąd regionu naddniestrzańskiego – pierwszy skarżący na karę śmierci, a pozostali skarżący na kary od 12 do 15 lat pozbawienia wolności. Sformułowali oni w szczególności zarzut dotyczący postępowania prowadzącego do ich skazania oraz zarzucili, że ich osadzenie było bezprawne. Skarżący podnieśli ponadto zarzut odnoszący się do warunków osadzenia. W

---

² Są to środki przyjęte jako część postępowania przed Trybunałem na mocy artykułu 39 Regulaminu Trybunału, na wniosek strony lub innej osoby zainteresowanej lub przez Trybunał z urzędu, w interesie stron lub w celu zabezpieczenia właściwego przebiegu postępowania. Trybunał stosuje środek tymczasowy tylko w sytuacji, gdy po przeanalizowaniu wszystkich istotnych informacji uzna, że skarżący jest narażony na realną groźbę poniesienia poważnej, nieodwracalnej szkody jeżeli środek nie zostanie zastosowany. Zobacz także zestawienie „Środki tymczasowe”.

³Dnia 16 września 2022 Federacja Rosyjska przestała być stroną Europejskiej Konwencji Praw Człowieka („Konwencji”).

dniu 28 grudnia 2003 roku trzeci skarżący rozpoczął strajk głodowy w celu zaprotestowania, w szczególności, przeciwko odmowie władz więziennych zezwolenia na otrzymanie paczki od żony zawierającej żywność i futrzaną czapkę.

W decyzji z dnia 12 stycznia 2004 roku Przewodniczący Wielkiej Izby Trybunału zwrócił się do Rządów Mołdawii i Rosji, na podstawie artykułu 39 (środki tymczasowe) Regulaminu Trybunału, o podjęcie wszelkich koniecznych środków w celu zagwarantowania trzeciemu skarżącemu, który prowadził strajk głodowy od dnia 28 grudnia 1993 roku, warunków osadzenia zgodnych z jego prawami wynikającymi z Konwencji. Strony zostały ponadto poproszone, zgodnie z Regulaminem, o przedstawienie informacji w przedmiocie zastosowania wskazanych środków tymczasowych. W decyzji z dnia 15 stycznia 2004 roku Przewodniczący Wielkiej Izby zwrócił się także do trzeciego skarżącego, na podstawie artykułu 39, by zakończył strajk głodowy. W dniu 24 stycznia 2004 roku jego pełnomocnik poinformował Trybunał, że jego klient zakończył protest głodowy w dniu 15 stycznia 2004 roku.

Rodić i Inni przeciwko Bośni i Hercegowinie

27 maja 2008 roku

Sprawa dotyczyła osadzenia czterech skarżących, którzy zostali skazani za zbrodnie wojenne przeciwko bośniackim cywilom. Zostali osadzeni w więzieniu w Zenicy (jednostka o podwyższonym stopniu zabezpieczeń, gdzie większość osadzonych stanowią Bośniacy) odpowiednio w sierpniu 2004 roku, lutym 2005 roku, maju 2005 roku oraz październiku 2004 roku. Skarżący zarzucili w szczególności, że byli prześladowani przez innych więźniów od dnia przybycia do więzienia do dnia, w którym zostali przeniesieni na oddział szpitalny. W dniu 8 czerwca 2005 roku skarżący podjęli strajk głodowy, by zwrócić uwagę opinii publicznej na swoją sytuację. Skarżący zostali natychmiast umieszczeni w izolatkach na oddziale szpitalnym więzienia. W dniu 15 czerwca 2005 roku Ministerstwo Sprawiedliwości Bośni i Hercegowiny nakazało przeniesienie skarżących do innego więzienia, ze względów bezpieczeństwa. Skarżący podnieśli bezskutecznie przed Trybunałem Konstytucyjnym Bośni i Hercegowiny zarzut odnoszący się do niewykonania przedmiotowej decyzji. Ostatecznie zostali przeniesieni do więzienia w Mostarze w okresie pomiędzy listopadem 2005 roku a październikiem 2006 roku.

W decyzji z dnia 25 czerwca 2005 (wobec pierwszego skarżącego) oraz z dnia 29 czerwca 2005 roku (wobec pozostałych trzech skarżących) Przewodniczący Wielkiej Izby Trybunału, do której sprawa została skierowana, zwrócił się do skarżących, na podstawie artykułu 39 Regulaminu Trybunału, by zakończyli strajk głodowy, co uczynili w dniu 1 lipca 2005 roku.

Masowe strajki głodowe i użycie siły przez władze

Karabet i Inni przeciwko Ukrainie

17 stycznia 2013 roku

W styczniu 2007 roku skarżący, którzy odbywali karę więzienia, wzięli udział w strajku głodowym z innymi osadzonymi w proteście przeciwko warunkom osadzenia. Tydzień później władze więzienne przeprowadziły operację przy udziale policji i sił specjalnych. Natychmiast po przeszukaniu, grupę więźniów, którą władze uważały za organizatorów strajku głodowego, w tym skarżących, przeniesiono do innych jednostek penitencjarnych. Skarżący podnieśli zarzut złego traktowania w trakcie przeprowadzania oraz po przeprowadzeniu operacji oraz że śledztwo w sprawie tych zarzutów było nieefektywne. Skarżący podnieśli ponadto, że nie wszystkie rzeczy osobiste zostały im zwrócone w następstwie pospiesznego przeniesienia do różnych jednostek penitencjarnych.

Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia Artykułu 3 Konwencji (zakaz tortur) w jej materialnym aspekcie** w związku z poddaniem skarżących złemu traktowaniu. Faktem powszechnie akceptowanym było, że protest więźniów ograniczał się do pokojowej odmowy przyjmowania posiłków więziennych, bez odnotowania pojedynczego aktu przemocy. Ponadto demonstrowali gotowość współpracy z funkcjonariuszami Służby Więziennej. Chociaż Trybunał nie był w stanie ustalić stopnia wszystkich obrażeń ciała i poziomu szoku, cierpienia i upokorzenia, których doznali skarżący – każdy z osobna. Nie

ma wątpliwości, że nieoczekiwane i brutalne działanie władz było rażąco nieproporcjonalne i niezasadnione oraz podjęte w celu zdławienia protestu, ukarania więźniów za ich pokojowy strajk głodowy i zduszenia w zarodku jakiegokolwiek zamiaru podnoszenia przez nich zarzutów. Powyższe musiało spowodować poważny ból i cierpienie oraz, chociaż nie skutkowało ostatecznie długotrwałymi szkodami dla ich zdrowia, może zostać określone jedynie jako tortury. Trybunał stwierdził następnie, że **doszło do naruszenia Artykułu 3** Konwencji w jego aspekcie proceduralnym, ponieważ śledztwo w sprawie zarzutów skarżących w przedmiocie złego traktowania nie zostało przeprowadzone w sposób skrupulatny i niezależny, nie spełniło wymogu terminowości oraz nie podlegało publicznej kontroli. Na koniec Trybunał stwierdził, że **doszło do naruszenia Artykułu 1 Protokołu nr 1** do Konwencji (ochrona własności) w związku z niezwróceniem skarżącym rzeczy osobistych przez administrację więzienną.

Leyla Alp i Inni przeciwko Turcji

10 grudnia 2013 roku

Skarżące, wszystkie kobiety, przebywały w więzieniu w Canakkale w październiku 2000 roku, gdy zorganizowano w więzieniu strajk głodowy w proteście przeciw planowi wprowadzenia więzień „typu F”, które zapewniały mniejsze cele mieszkalne dla więźniów. W dniu 19 grudnia 2000 roku siły bezpieczeństwa interweniowały w około 20 więzieniach. W czasie operacji, znanej jako „Powrót do życia”, doszło do gwałtownych starć. W zakładzie karnym w Canakkale zginął jeden funkcjonariusz i czterech więźniów. Skarżące podniosły, w szczególności, że odniosły obrażenia w trakcie operacji oraz zarzuciły, że użycie siły było nadmierne i nieproporcjonalne. Podniosły ponadto, że śledztwo i postępowanie prowadzone przez władze krajowe było nieefektywne.

Trybunał uznając, że użycie siły nie było nieproporcjonalne do zamierzonego celu, np. stłumienia zamieszek lub obrony każdej osoby przed aktem przemocy, stwierdził, że **nie doszło do naruszenia** Konwencji w jej **aspekcie materialny**, wobec skarżących, które odniosły obrażenia w trakcie operacji. Trybunał stwierdził następnie, że **doszło do naruszenia artykułu 2** Konwencji (prawo do życia) w jego **aspekcie proceduralnym** wobec jednej ze skarżących oraz **artykułu 3** Konwencji (zakaz niehumanitarnego i poniżającego traktowania) **w aspekcie proceduralnym** wobec pięciu innych skarżących, uznając, że śledztwo i postępowanie przeprowadzone przez władze krajowe nie spełniło wymogów dotyczących niezwłoczności i rozsądnej szybkości dorozumianych w kontekście pozytywnych obowiązków, o których mowa.

Zob. także: [Vefa Serdar przeciwko Turcji](#), wyrok z dnia 27 stycznia 2015 roku; [Songül İnce i Inni przeciwko Turcji](#), wyrok z dnia 26 maja 2015 roku.

Opieka medyczna podczas strajku głodowego

Palushi przeciwko Austrii

22 grudnia 2009 roku

Skarżący, obywatel byłej Socjalistycznej Federalnej Republiki Jugosławii w okresie zdarzenia, zarzucił, że kiedy był osadzony w policyjnym więzieniu w Wiedniu w celu wydalenia z powodu nielegalnego pobytu, był źle traktowany przez funkcjonariuszy. Umieszczony w izolatce, skarżył się następnie na odmówienie mu dostępu do lekarza.

Trybunał zauważył w szczególności, że skarżący, który był już wtedy w trakcie strajku głodowego (z ryzykiem utraty przytomności) od trzech tygodni, został umieszczony w izolatce na podstawie opinii ratownika medycznego, który został przeszkolony jedynie w podstawowym zakresie oraz że był pozbawiony dostępu do lekarza, aż do trzeciego dnia izolacji. Czynniki te, brane łącznie pod uwagę, musiały spowodować cierpienie i upokorzenie wykraczające poza to, które nieodłącznie wiąże się z pozbawieniem wolności. W opinii Trybunału skarżący został zatem poddany poniżającemu traktowaniu w związku z brakiem zapewnienia opieki medycznej w izolatce do momentu zezwolenia na konsultację lekarską z **naruszeniem art. 3** Konwencji (zakaz poniżającego lub niehumanitarnego traktowania).

Ceesay przeciwko Austrii

16 listopada 2017 roku

Sprawa ta dotyczyła śmierci brata skarżącego, obywatela Gambii, przetrzymywanego w areszcie w oczekiwaniu na wydalenie. Drugi wspomniany prowadził strajk głodowy. W dniu jego śmierci został przewieziony do szpitala na badania, a jego zdolność do przebywania w areszcie została potwierdzona. Po powrocie około godziny 11 został umieszczony sam w celi, w której nie było odpływu wody. Funkcjonariusz policji sprawdzał go co 15-30 minut. O godzinie 13:20 lekarz pogotowia stwierdził zgon. Sekcja zwłok wykazała, że zmarł z powodu odwodnienia w połączeniu z faktem, że był nosicielem anemii sierpowatej, o czym nie wiedział. Skarżący zarzucił, że nie przeprowadzono skutecznego i kompleksowego dochodzenia w sprawie śmierci jego brata oraz że przyczyny jego śmierci pozostały niejasne. Ponadto utrzymywał, że pomoc medyczna udzielona jego bratu podczas strajku głodowego nie była zgodna z prawem.

Trybunał uznał, że **nie doszło do naruszenia Artykułu 2** (prawo do życia) Konwencji. W szczególności nic nie wskazywało na uchybienia w śledztwie prowadzonym przez prokuraturę, które zostało umorzono, ponieważ nie znaleziono wystarczających dowodów wskazujących na niewłaściwe postępowanie osób prowadzących śledztwo. Prokurator oparł się na obszernym raporcie z sekcji zwłok i opinii biegłego lekarza, które jasno stwierdzały, że można wykluczyć śmierć w wyniku użycia siły oraz że brat skarżącego zmarł z powodu odwodnienia w połączeniu z faktem, że był nosicielem anemii sierpowatej. Trybunał uznał również, że **nie doszło do naruszenia Artykułu 3** (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) Konwencji. W szczególności w odniesieniu do kroków, jakie należy podjąć w przypadku strajku głodowego, Trybunał zauważył, że Ministerstwo Spraw Wewnętrznych wydało władzom jasne instrukcje, które zostały przygotowane po konsultacjach ze służbami medycznymi i różnymi organizacjami pozarządowymi. Nic nie wskazywało na to, że instrukcje te były same w sobie niewystarczające lub niejasne, lub że ogólnie w tym przypadku nie były one wystarczająco przestrzegane. Ponadto nic nie wskazywało na to, że brat skarżącego cierpiał na anemię sierpowatą, a on sam nie był tego świadomy. W tamtym czasie nawet szpitale nie przeprowadzały standardowych testów na tę anomalię krwi. Nie można winać władz za to, że nie wydały odpowiednich instrukcji na początku, aby przeprowadzić taki test dla brata skarżącego.

Ünsal i Timtik przeciwko Turcji

8 czerwca 2021 roku (decyzja w przedmiocie dopuszczalności)

Sprawa ta dotyczyła warunków, w jakich skarżący byli przetrzymywani w szpitalu, do którego zostali przeniesieni w wyniku strajku głodowego, który rozpoczęli w proteście przeciwko ich zatrzymaniu. Następnie pierwszy ze skarżących został zwolniony, a druga zmarła w szpitalu w wyniku strajku głodowego. Skarżący skarżyli się w szczególności na przetrzymywanie w areszcie, twierdząc, że szpitale, w których byli przetrzymywani, były przeznaczone do leczenia pandemii Covid-19. Uważali się za zagrożonych ze względu na ich delikatny stan zdrowia spowodowany strajkiem głodowym.

Trybunał uznał skargę za **niedopuszczalną** jako oczywiście bezzasadną. Dokonując ogólnej oceny istotnych faktów na podstawie przedstawionych mu dowodów, stwierdził, że nie była to sytuacja, w której niezbędna opieka medyczna lub leczenie zatrzymanych wymagały innych środków niż te przyjęte. W szczególności, w odniesieniu do konkretnego przypadku zatrzymanych, którzy dobrowolnie narazili swoje życie na niebezpieczeństwo, Trybunał powtórzył, że fakty wywołane aktami nacisku na władze nie mogą prowadzić do naruszenia Konwencji, pod warunkiem, że władze te należycie zbadały sytuację i nią zarządzały. Tak było w szczególności w przypadku, gdy zatrzymany prowadzący strajk głodowy wyraźnie odmówił jakiegokolwiek interwencji, mimo że jego stan zdrowia zagrażał jego życiu. Trybunał zauważył również, że skarżący byli wspierani przez krewnych i zostali wyczerpująco poinformowani o wszystkich możliwych skutkach strajku głodowego, a także o rodzaju leczenia, które zostanie zastosowane, jeśli się na nie zgodzą. Jednakże skarżący kategorycznie odmówili poddania się badaniom i leczeniu oraz nie zastosowali się do wezwania Trybunału do zaprzestania strajku głodowego i współpracy z władzami medycznymi. Wreszcie, Trybunał zauważył, że odpowiednie organy sądowe i administracyjne niezwłocznie uznały ryzyko, jakie strajk głodowy stwarzał dla zdrowia i życia skarżących, oraz podjęły kroki, które uznały za konieczne w celu złagodzenia skutków

strajku głodowego. Nie można zatem krytykować władz krajowych za to, że nie zbadały sytuacji i nie zarządziły nią w sposób wymagany przez Konwencję.

Ponowne osadzenie osób skazanych cierpiących na syndrom Wernickiego-Korsakowa⁴

W kolejnych sprawach wszyscy skarżący zostali skazani na kary pozbawienia wolności w związku z ich udziałem w organizacji terrorystycznej. Wzięli oni udział w strajku głodowym w proteście przeciwko wprowadzeniu więzień „typu F”, zaprojektowanych w taki sposób, by zapewnić warunki mieszkalne dla dwóch lub trzech osób zamiast cel wieloosobowych. Odbywanie przez skarżących kar pozbawienia wolności zostało zawieszono ze względów medycznych, ponieważ cierpieli na syndrom Wernickiego-Korsakowa na skutek udziału w długotrwałym strajku głodowym w więzieniu. Skarżący zarzucili głównie, że ich ponowne osadzenie będzie wiązało się z naruszeniem Artykułu 3 Konwencji (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania).

Skargi stanowiły część grupy 53 tożsamyh spraw. Od dnia 24 czerwca 2004 roku w kolejnym okresie Trybunał wskazał stronom różne środki tymczasowe na podstawie artykułu 39 Regulaminu Trybunału (środki tymczasowe⁵) w celu zabezpieczenia właściwego toku postępowania. Od 6 do 11 września 2004 roku delegacja sędziów Trybunału udała się do Turcji na misję rozpoznawczą w celu wizytacji jednostek penitencjarnych. Towarzyszył im zespół ekspertów, których zadaniem była ocena stanu zdrowia skarżących w kontekście wdrożenia wykonania ich kar pozbawienia wolności.

Tekin Yıldız przeciwko Turcji

10 listopada 2005 roku

W lipcu 2001 roku u skarżącego zdiagnozowano syndrom Wernickiego-Korsakowa. Wykonanie w stosunku do niego kary pozbawienia wolności zostało zawieszono na okres sześciu miesięcy ze względu na zły stan zdrowia, a środek ten został przedłużony z uwagi na opinię lekarską, w której stwierdzono, że symptomy nie ustępują. W październiku 2003 roku wydano nakaz aresztowania skarżącego, po tym jak zarzucono mu wznowienie działalności w organizacji terrorystycznej. W dniu 21 listopada 2003 roku został zatrzymany i ponownie osadzony w więzieniu. Pomimo wcześniejszego rozstrzygnięcia, co do którego nie miał podstaw do jego zaskarżenia, pozostawał w więzieniu przez okres ośmiu miesięcy do momentu ostatecznego zwolnienia w dniu 27 lipca 2004 roku.

Trybunał stwierdził, że doszło do **naruszenia Artykułu 3** Konwencji (zakaz niehumanitarnego i poniżającego traktowania) w związku z ponownym osadzeniem skarżącego w okresie od dnia 21 listopada 2003 roku do dnia 27 lipca 2004 roku. Trybunał zauważył w szczególności, że fakt, iż skarżący sam sobie zadał cierpienie poprzez prowadzenie długotrwałego strajku głodowego, nie zwalnia państwa z obowiązków wobec takiej osoby na mocy Artykułu 3. Uznając w przedmiotowej sprawie, że stan zdrowia skarżącego stale wykluczał możliwość osadzenia oraz że nie istniały dowody mogące podważyć te ustalenia, Trybunał stwierdził, że nie można uznać, że władze krajowe, które zdecydowały o ponownym osadzeniu skarżącego i pozbawieniu go wolności na okres około ośmiu miesięcy, pomimo że jego stan zdrowia nie uległ zmianie, działały zgodnie z wymogami określonymi w Artykule 3. Trybunał uznał następnie, że **doszłoby do naruszenia Artykułu 3** Konwencji, gdyby skarżący ponownie został osadzony bez wyraźnej poprawy jego stanu zdrowia pozwalającego na zastosowanie takiego środka⁶. Wreszcie, na podstawie **Artykułu 46** Konwencji (moc obowiązująca oraz wykonywanie wyroków), Trybunał uznał za konieczne, na zasadzie wyjątku, wskazanie Rządowi Turcji środków,

⁴ Encefalopatia polegająca na utracie określonych funkcji mózgu na skutek braku witaminy B1 (tiamina).

⁵ Zob. przypis 2 powyżej.

⁶ Zob. w tym samym duchu wyroki z 10 listopada 2005 roku w sprawach [Gürbüz przeciwko Turcji](#), [Kuruçay przeciwko Turcji](#) oraz [Uyan przeciwko Turcji](#).

które uważał za właściwe w celu rozwiązania pewnych problemów, które wyszły na jaw w odniesieniu do działania oficjalnego systemu opinii z zakresu medycyny sądowej w Turcji.

Sinan Eren przeciwko Turcji

10 listopada 2005 roku

U skarżącego w październiku 2002 roku zdiagnozowano syndrom Wernickiego-Korsakowa, na skutek czego zawieszono wykonywanie wobec niego kary pozbawienia wolności. W styczniu 2004 roku w opinii medycznej stwierdzono, że nie ma uzasadnienia dla dalszego zawieszenia kary pozbawienia wolności wobec skarżącego ze względów medycznych i wydano nakaz jego zatrzymania. Skarżący zbiegł. Podnosząc zarzut, że cofnięcie decyzji w przedmiocie zawieszenia wykonywania kary na podstawie opinii medycznej, która nie przedstawiała żadnej wartości naukowej oraz stała wyraźnie w sprzeczności z wcześniejszymi opiniami medycznymi, skarżący podniósł w szczególności, że cierpi na syndrom Wernickiego-Korsakowa i że z tego powodu jego ewentualny powrót do więzienia będzie stanowić naruszenie Artykułu 3 Konwencji (zakaz nieludzkiego i poniżającego traktowania).

Trybunał stwierdził, że **nie doszło do naruszenia Artykułu 3** Konwencji (zakaz nieludzkiego lub poniżającego traktowania). Trybunał zauważył w szczególności, że po przeprowadzeniu badań skarżącego w dniu 11 września 2004 roku, zespół ekspertów powołany przez Trybunał stwierdził jednomyślnie, że skarżący nie cierpi na żadne zaburzenia neurologiczne lub neuropsychiczne, które czyniłyby go niezdolnym do życia w warunkach więziennych. Trybunał mógł jedynie podzielić opinię wydaną przez własnych ekspertów, wobec czego uznał, że powrót skarżącego do więzienia nie będzie stanowić sam w sobie naruszenia Artykułu 3 Konwencji.

Zob. także: **Balyemez przeciwko Turcji**, wyrok z dnia 22 grudnia 2005 roku.

Eğilmez przeciwko Turcji, Hun przeciwko Turcji, Mürüvvet Küçük przeciwko Turcji oraz Güllü przeciwko Turcji

10 listopada 2005 roku

W marcu lub kwietniu 2003 roku u skarżących zdiagnozowano syndrom Wernickiego-Korsakowa, na skutek czego zawieszono wykonywanie wobec nich kar pozbawienia wolności. Pomiędzy wrześniem a grudniem 2003 roku w opiniach medycznych stwierdzono, że nie ma uzasadnienia dla dalszego zawieszenia kar pozbawienia wolności wobec skarżących ze względów medycznych i wydano nakazy ich zatrzymania. W odniesieniu do pierwszego, trzeciego i czwartego skarżącego, chociaż Europejski Trybunał poprosił ich, podczas misji rozpoznawczej w Turcji w 2004 roku, o poddanie się badaniom medycznym w szpitalu uniwersyteckim, skarżący nie uczynili tego. Jeśli chodzi o drugiego skarżącego, w dniu 11 września 2004 roku udał się on, na wniosek Trybunału, do szpitala uniwersyteckiego, gdzie został zbadany przez zespół ekspertów powołany przez Trybunał. Odmówił on jednak poddania się dalszej obserwacji, którą zespół ekspertów uznał za konieczną.

Trybunał zauważył, że pomimo stanowczych ostrzeżeń skierowanych do pierwszego, trzeciego i czwartego skarżącego, że ich skargi są narażone na skreślenie z listy Trybunału, nie poddali się oni badaniom medycznym zespołu ekspertów Trybunału w dniu 11 września 2004 roku w ramach misji rozpoznawczej. Trybunał zauważył następnie, że pomimo, że drugi skarżący został poproszony o zastosowanie się do ostatecznego środka tymczasowego, który został mu wskazany w celu pozyskania dodatkowej opinii medycznej wymaganej przez zespół ekspertów, nie uczynił tego, rzekomo z powodu trudności administracyjnych. Trybunał stwierdził, że skarżący nie mieli prawa utrudniać ustalenia faktów w swoich własnych sprawach w taki sposób, po tym jak zostali ostrzeżeni o konsekwencjach. Trybunał w rezultacie zdecydował na mocy Artykułu 37 ust. 1 lit. c Konwencji (skreślenie skargi z listy), że dalsze badanie zarzutów skarżących w zakresie groźby ponownego osadzenia nie było dalej uzasadnione i podjął **decyzję o skreśleniu skarg z listy**.